

บทคัดย่อ

บทคัดย่อดุษฎีนิพนธ์ เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ ความสมบูรณ์แห่งปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและพัฒนาชนบท

การพัฒนามหาวิทยาลัยการเกษตรในฐานะเครื่องมือเพื่อการพัฒนาชนบท:

กรณีศึกษาในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

โดย

นายสมคิด แก้วทิพย์

พฤษภาคม 2543

ประธานกรรมการที่ปรึกษา: อาจารย์ ดร.วิรัชศักดิ์ ปกรติ

ภาควิชา/คณะ: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร คณะธุรกิจการเกษตร

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อวิเคราะห์ประวัติการพัฒนามหาวิทยาลัยการเกษตรในฐานะเป็นเครื่องมือการพัฒนาชนบท (2) เพื่อวิเคราะห์การดำเนินงานกิจกรรมตาม มหาวิทยาลัยการเกษตรในฐานะเป็นเครื่องมือการพัฒนาชนบทในเขตภาคเหนือตอนบน (3) เพื่อสังเคราะห์เชิงพัฒนาแนวคิดการพัฒนาวิทยาลัยการเกษตรในฐานะเป็นเครื่องมือการพัฒนาชนบทในเขตภาคเหนือตอนบน การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์พัฒนาการ โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ และการสัมภาษณ์ระดมความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องในสหกรณ์

ผลการศึกษาพบว่าสหกรณ์การเกษตรถูกนำมาเป็นเครื่องมือทางนโยบายในการแก้ไขปัญหาหนี้สินและความยากจนของชาวนาในชนบท ภายใต้เงื่อนไขการพัฒนาเศรษฐกิจไทยให้ทันสมัยและการกำหนดนโยบายชาตินิยมเน้นรักษาความมั่นคงแห่งรัฐโดยรักษาเสถียรภาพทางการเมืองเป็นสำคัญ โดยการบริหารการพัฒนาที่รวมศูนย์ สั่งการจากเบื้องบนและแยกส่วนเพื่อปกครองจึงส่งผลให้สูญเสียความเป็นเอกภาพในหมู่เกษตรกรและสังคมชนบท สหกรณ์จึงเป็นเครื่องมือทางนโยบายหนึ่ง ในเครื่องมือแนวนโยบายอื่น ๆ อีกหลากหลายส่วน เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

การดำเนินการพัฒนามหาวิทยาลัยการเกษตร มีจุดเน้นเฉพาะด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเพื่อให้สหกรณ์การเกษตรเป็นกลไกส่งผ่านสินเชื่อการเกษตรสู่เกษตรกร การพัฒนามหาวิทยาลัยการเกษตรมีความก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ เช่น บทบาทหน้าที่ทางด้านการตลาดปัจจัย

หน้าที่สหกรณ์การเกษตรมีความก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ เช่น บทบาทหน้าที่ทางด้านการตลาดปัจจัยการผลิต ตลาดผลผลิตและการระดมเงินออม ตลอดจนทำให้เกษตรกรได้บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ดังเช่น สหกรณ์ผู้ใช้น้ำ และ สหกรณ์ป่าไม้ เป็นต้น

ปัญหาโครงสร้างสหกรณ์ที่พบ คือ สมาชิกสหกรณ์การเกษตรส่วนใหญ่ ร้อยละ 90 อยู่ในสหกรณ์การเกษตรที่ใหญ่มาก แต่ขาดรากฐานความเหนียวแน่นและปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในระดับหมู่บ้านและชุมชน ในส่วนที่มีสหกรณ์ขนาดเล็กที่มีธรรมชาติพื้นฐานของกิจกรรมทางเศรษฐกิจร่วมกัน เช่น สหกรณ์ผู้เลี้ยงโคนม และสหกรณ์ผู้เลี้ยงสุกร แสดงบทบาททางด้านเศรษฐกิจได้เป็นผลดี

ในอนาคต ประสิทธิภาพการพัฒนาเปลี่ยนสู่การพัฒนาเพื่อให้สามารถอยู่ได้ในตนเอง และในขณะเดียวกันก็ให้สามารถอยู่ได้ในการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว สลับซับซ้อน และพลังอำนาจจะขึ้นอยู่กับสังคมหรือความเป็นชุมชน ดังนั้นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพ ความเป็นองค์กรรวม และการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน จึงเป็นปรัชญาแนวคิดและหลักการใหม่

การพัฒนาบทบาทสหกรณ์ในอนาคต จึงต้องมีรูปแบบกลับไปสู่รากฐานการสหกรณ์ คือ เป็นองค์การช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการกำหนดบทบาทต้องมุ่งเน้นบทบาททางสังคมมากขึ้น โดยเชื่อมโยงเครือข่ายสร้างเครือข่ายบุคคลและองค์กรรอบด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างรากฐานของกลุ่มสมาชิกในชุมชนที่เข้มแข็ง เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่น สหกรณ์ควรปรับปรุงองค์กรสหกรณ์การเกษตรให้มีขนาดระดับอำเภอขึ้นมาเพื่อทำงานคู่กันกับองค์การบริการส่วนตำบล โดยการวางแผนพัฒนาเชิงพื้นที่และแผนพัฒนาเชิงผลิตภัณฑ์ที่เป็นระบบครบองค์ โดยเป็นกระบวนการวางแผนรวม และวางแผนร่วม การพัฒนาบทบาทสหกรณ์เป็นหน้าที่ของสมาชิกและชุมชนท้องถิ่นที่จะใช้สหกรณ์การเกษตรเป็นเครื่องมือการพัฒนาชนบทเชื่อมประสานการทำงานระดับนโยบาย

เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาบทบาทสหกรณ์เพื่อการพัฒนาชนบท เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้คนมีความคิด สติ ปัญญา รักษาครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง ตามวิถีเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง เพื่อการอภิวัฒน์วัฒนธรรมและจิตวิญญาณของชุมชน